

КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ

– Іване, у житті немає випадковостей. Усе вписано в Божий план, коли ми йдемо Його дорогами, – буденним тоном промовив пан Олег. Його поява на прощанні з дідусем уже сама по собі здавалася Божим провидінням.

Чоловік науки, він зустрівся на війні з Ісусом через силу щирої віри. Тепер Олег чітко помічав присутність Бога в тих дрібницях, на які раніше не звернув би й уваги. Він учився пізнавати світ, у якому діє Вища Сила. Усе навколо було дивом: те, що вцілів у вогняній лавині; що потрапив до Оленки, яка виходила його; що опинився в Німеччині у лікаря, який настільки перейнявся долею українського науковця, що зумів відновити та зберегти йому зір.

Це був тривалий період операцій та випробувань, але затятий німець не здавався. Складалося враження, ніби лікар прийняв цей виклик як персональну війну за очі пана Олега. Це і була його особиста війна!

– *Mein Großvater* був науковцем, мав слов'янське коріння – походив із лужицьких сербів, – прощаючись, лікар поділився родинною історією, яка й досі

сумом лежала на його серці. – Коли в Німеччині до влади прийшли нацисти, вони розпочали свою діяльність з етнічних зачисток інтелігенції. *Der Opa* першим потрапив у «розстрільні» списки, але спочатку вони використали його інтелектуальний потенціал. Дідуся проти волі включили до складу «фабрики інтелектуального зла» під назвою «Аненербе» – «Спадок предків», що була частиною СС (*Schutzstaffel*). Його відправили в Україну, до Криму, для вивчення «готської спадщини». Проте значних успіхів у розкопках вони так і не досягли. *Der Opa* таємно вів записи. Йому дивом вдалося передати додому свій зошит, який згодом успадкував мій батько. Західним німцям «пощастило» більше, ніж східним... Саме так ми й довідалися про його долю.

«Аненербе» досліджувало Подніпров'я, «Дніпровську дугу» – від Кременчука до Нікополя. Після підризу радянськими саперами дамби Дніпрогесу рівень води в Дніпрі впав, створивши ідеальні умови для археологічних розкопок. Німецькі науковці шукали «слід» готів, норманів і... скіфів для виправдання «походу на Схід». Уважалося, що ця територія завжди тяжіла до німецького «спадку». Особлива увага приділялася дослідженням на острові Хортиця. Чи правильно я вимовив це слово? У «готських» могильниках знайшли чимало артефактів, які ящиками вивозили до Берліна. Нацисти постійно тран-

спортували безцінні вантажі. І дідусеві вдалося передати фактично посмертного листа і зошит. Ці речі нашій родині привіз солдат. Він погодився виконати прохання, бо теж був лужичанином і заради земляцтва ризикнув узяти небезпечний пакунок. Мого дідуся розстріляли в Україні, коли він перестав бути корисним для нацистів. Його прах покоїться у твоїй землі, Ольгерте... Десь біля Хортиці.

Для Олега Михайловича ця сповідь стала виявом довіри і солідарності. Справді, нині на українську землю вкотре претендував російський окупант, шукаючи в ній слід «руського міра».

Археолог повертався до Києва з відновленим зором. Покалічене око ледве розпізнавало навколишні предмети, але це стало справжнім Божим дивом! Повернувся вчасно, щоб віддати останню шану старому Мамаю і підтримати його родину, особливо Іванка. Він зумів згуртувати багатьох знайомих: з Олексою прийшло попрощатися чимало людей – і науковців, і пластунів, і побратимів Романа, які проходили лікування чи мали відпустку в столиці. Усі ті, хто пам'ятав його, і ті, для кого Мамай став символом незламності. Він і не підозрював, що в Києві збереться поважна громада, аби провести його в останню путь як справжнього козака-пластуна, козака-кобзаря, вкритого червоною китайкою... Дух козацької Василівки, дух Великого Лугу

витає над древнім Києвом – ген за Змієві вали, до Кучугурівського городища, до Мамай-Сурки і Конки, яка безжурно прокладає свій шлях неозорими просторами української землі.

Іванко ніби сторонній спостерігач стежив за цим дійством, і душа вібривала у втомленому тілі смутком і болем. Часом здавалося, що чиясь пухнаста спина не дає йому впасти, а перед заплаканими очима поставала Рада Предків, де на своєму місці серед почесних козаків уже перебував і Олекса Мамай.

Останній бій і сила Спаса, яка рвала ворога на клапті, все ще стояли перед очима. Що ж це за нездоланна сила, якою частково володів і він? Іванко не цілком усвідомлював реальність, хоча розумів: тепер усе в його руках, навіть меч Арея, варто лише забажати. Уже ніхто не прийме удар замість нього, і час остаточної битви наближається. Ворог теж учиться на помилках і ще дужче прагне крові, відчуваючи власну безкарність.

Хитке світове товариство поки що не визначилося у бажанні рятувати людство від погибелі, проте лютий ворог у своєму безбожному віроломстві не стримувався жодними законами моралі чи порядності. Усі бар'єри, які людство вибудовувало після Другої світової війни, обіцянки й застороги виявилися мильними бульбашками, що лускали одна за одною. Гроші, підкуп, брехня, шантаж діяли наочно й безвід-

мовно. Ногаєць і йому подібні щедро виділяли кошти на ці ресурси, а кремлівський карлик відверто на сміхався над правителями цивілізованих країн. Так бракувало сміливця, який би вигукнув:

– Так це ж гидкий крихітка Цахес, а не вродливець із величного краю! Викиньте його на маргінес світу, де йому й місце, бо пропадете з ним у в'язких болотах його проклятої каїнової території зла!

Але комусь навіть криваві гроші пахнуть земним раєм, а страх перед ядерною загрозою паралізує залишки мізків. Світ заглибився у таку безпросвітну брехню, з якої, здавалося б, страшно й носа вистромити. Чи не Іванкові випало на долю відкрити Істину? Розрубати мечем ту павутину облуди й впустити світло у примарні сутінки. Дідусь усе життя підсвідомо готував його до цієї спецоперації, навіть не відаючи її реального розмаху.

Юнак переживав прощання з реальним Олексою, а не з його тілом, яке вірно відслужило свій довгий шлях. Батьки намагалися його підтримати, а Іванко хвилювався хіба за бабцю Ксеню, яка смиренно прийняла свою долю і налаштувалася чекати зустрічі з чоловіком у кращому світі. Ця покірність лякала – бойова бабця завжди вселяла в нього силу. Що ж ця проклята війна зробила з його родиною? Відсьогодні – жодних скиглень чи нарікань! Нарешті прийшло справжнє дорослішання.

Дідуся відспівали у церкві, а потім кремували. Прах помістили у нішу, яка слугуватиме тимчасовим місцем очікування повернення у землю рідної Василівки. Сьогодні рідні й ті, хто прийшов попрощатися, кожен у свій спосіб давали собі слово долучитися до перемоги. Олекса Мамай згуртував геть несхожих між собою людей у єдиному бажанні – зупинити зло на рідній землі. Що ще він міг бажати? Його гідна місія була виконана.

Олег Михайлович не приймав жодних заперечень і залишив квартиру в повному господарюванні Марини.

– Куди ви зібралися? До Львова чи Запоріжжя?

– Уже й не знаю, – плакала Маринка. – Чую серцем, що Михайло в біді. Чи живий, чи закатували – не знаю. Та й мама, самі бачите, як охляла.

– То й залишайтеся. У Києві спокою нема, але наш район наразі Бог милував: поруч метро, можна сховатися, і підвал у нас добротний.

– Хіба від смерті втечеш? Та й чи варто... – бабця Ксеня воліла б залишатися поруч із чоловіком.

– От і чудово, хтось мусить пильнувати дім, бо різний люд шастає. Непевний, тільки й шукають, де нікого нема. А ви для мене – просто дарунок долі, – примовляв пан Олег, щоб Мамаї не почувалися боржниками.

– Може, так і краще, – погодився Роман.

– Але якщо зміните думку – запрошую до Львова, – додав дідусь Данило.

Родина зібралася, щоб пом'янути Олексу і помолитися за його душу. Година була пізня, тож Оленка почала розводити всіх по кімнатах. Іванко попри тому не міг заснути – у голові роїлося багато запитань, на які мусив отримати відповідь, поки поруч були батько й пан Олег.

– Може, і вам уже пора? – стиха запитала Оленка.

– Мамцю, ще трохи посидимо, – попросив Іванко.

– Давно ж не бачилися, – підтримали чоловіки.

Жінка теж падала з ніг від втоми, тому не сперечалася і пішла відпочити.

– Тату, розповідай! – рішуче почав Іван. – Я там теж був!

Пан Олег із цікавістю поглядав на цих незвичних Мамаїв.

– Та що розповідати... – знизав плечима Роман і одразу скривився від болю.

– УСЕ! – зелений блиск в очах сина був вельми переконливим.

– Ну, гаразд, але коротко...

Олег Михайлович слухав, затамувавши подих. Він із першого знайомства зрозумів, що Мамаї – непересічна родина, але почути наяву такі оповіді було чимось фантастичним. Розповідь Романа

не вкладалася у світогляд пересічного обивателя. Звісно, науковець знав дещо про стан Спаса завдяки синові та його заняттям бойовим гопаком. Саме цей спорт і гарт козацького духу формували розуміння унікального дару.

– Яка ваша думка щодо цих подій? – поцікавився врешті Іван.

– Ти бачив усе в стані Спаса, – прошепотів той. – У стресі спочатку темніє в очах, а потім настає просвітлення – і відкривається видіння, ніби крізь ідеально прозоре скло.

– Швидше, срібний туман, – зізнався хлопець. – Коли поруч Сіроманко, світ набуває сріблястих відтінків.

– Бо він – твій ангел, який набув зрозумілої і надійної для тебе подоби. Охоронець і товариш. Не кожному дано бачити свого охоронця. Один мудрий чоловік казав: «Від тебе і твого життя на землі залежить, ким ти будеш на небі: чи маленьким пір'ячком, чи маховим пером у крилах Янгола».

– Дідусь став пером у крилах Жар-птиці! Я бачив! – Іванко насилу стримував сльози.

– Можливо, це був його ангел, який урятував його душу? – роздумував археолог. – Зрозуміло одне: ваш рід володіє унікальним даром характерників, що передається у спадок із Божого благословення.

– Мене оминула ця спадщина, – усміхнувся Роман.

– Хіба? Тому ти такий універсальний воїн, якого настановляє беклярбек Мамай? – заперечив син.

– Справді, Романе, – підхопив пан Олег. – Ти недооцінюєш свій талант, даний при народженні. Так, він інакший, у кожного з вас він виявляється по-різному. Адже й пан Олекса не мав тих навичок, які виявилися в Івана.

– Ви нам вірите? Не вважаєте божевільними? – здивовано перепитав юнак.

– Синку, у мене перед очима оживають віки й тисячоліття. Що неможливе в людей – можливе в Бога. А незрозумілі речі в усі часи таврували чаклунством, не маючи сили відрізнити чорну магію від Божого дива. І це не дивно, адже зло майстерно вміє маскуватися під добрі справи.

– Що огидніша брехня, то швидше в неї повірять. Ці сентенції ще проповідував головний пропагандист Третього Рейху Геббельс. Їх узяло на озброєння московське ІПСО: сіє сатанинську облуду світом, отруєє свідомість людей міазмами обману, – несподівано виголосив Роман, дивуючись припливу думок. – Невже й мене пройняв «інтелектуальний Спас»?

– Даремно кепкуєш із себе, – серйозно відреагував пан Олег. – Вважаєш себе звичайним воякою? Це відверте недооцінювання власних можливостей. Ви обоє питаєте, чому Олекса сам прийняв бій і відсторонив вас? Бо то був його бій, у якому противник не

мав вибору. Ворог очікував Іванка, заманюючи його пораненим батьком, але піймав облизня. Вони думали, що знищать старого козака-віщуна й кобзаря, а опинилися віч-на-віч із могутнім воїном. Окупанти так і не збагнули, що перед ними – представник елітної касты козаків-характерників. Він сам обрав, як піти з цього світу. Пішов переможцем. А не допустив вас до бою не тому, що сумнівався у ваших здібностях. Це був його план: він зруйнував усі злочинні махінації ворога й сплутав йому всі карти.

Мамаї мовчали, розмірковуючи над почутим. Слова цього мудрого чоловіка глибоко западали в серце і зачіпали потаємні струни душі, даруючи мир. Вони мали прийняти останню волю Олексі і з вдячністю відпустити його у світлий Ірій Небесного Царства.

– Козацькому роду нема переводу, – підсумував археолог. – А тепер відпочивайте. До речі, Іванку, маю для тебе рідкісну книжку, яка стане тобі в пригоді.

– Антоніна Гармаш-Литвин? – дитяча усмішка осяяла втомлене війною обличчя Романа. – Я пам’ятаю її «Голос утопленого села». Там зібрані легенди, що стали містком між минулим і сьогоденням, єднаючи нас із вічністю, відроджуючи прадавні знання і традиції. Батькові хтось її подарував, і він приніс її до школи. Ми ще кепкували: мовляв, казки для старшокласників... Але тато тоді дуже суворо на нас

поглянув і порадив ознайомитися зі змістом. Читали ці оповіді на гуртку...

– І що? – Іванкова цікавість нарешті взяла гору над смутком і втомою.

– Прочитаєш – тоді й побалакаємо.

ГОЛОС УТОПЛЕНОГО СЕЛА

«Голос утопленого села» – сама назва книжки звучала як пересторога. В Іванковій уяві виринув затоплений Великий Луг і його реінкарнація з дна Каховського водосховища; ожили картини, описані Довженком, і підриг Каховської ГЕС московитськими окупантами.

– Нічого нового під сонцем, усе рано чи пізно повертається на свої кола, – бубонів під ніс хлопець.

Те, що така книжка потрапила до його рук, уже здавалося чимось містичним, ніби дідусь Олекса і далі передавав онукові необхідну інформацію.

– Яка тонка межа між світами і яка непробивна, – сумно констатував Іванко. – Я відчуваю присутність діда Олекси і розумію, що вона тільки в моєму серці і моїх думках.

Сон давно втік, і хлопець зрозумів, що не засне, доки не прочитає це таємне послання. Книжка ожила в руках і дивно вібрала, наче запрошувала поринути у свої сторінки.

– От і маю казочку на ніч, але великі хлопці читають їх самі.

Тішився, що потомлені родичі нарешті послули і він спокійно зможе розмірковувати в нічних сутінках... з дідусем. Що ж сьогодні буде: монолог чи діалог без відповіді?

Іванко знайомився з авторкою, і тепла хвиля огортала його. Вона своє дитинство і любов до краю переливала у творчість, яка знаходила відгомін у серці хлопця. Усе для нього було зрозумілим, рідним і водночас ранило. Антоніна Гармаш-Литвин народилася в селі Старому на Полтавщині, яке мирно примостилося на березі Дніпра. Сила рідної землі живила допитливий розум майбутньої письменниці, наповнювала душу цілющим джерелом духовності української минувшини. І всю цю неймовірну мальовничу красу поглинули води Кременчуцького водосховища.

– По кому подзвін? – набатом барабанило у скронях Іванка.

Своєю книжкою Антоніна увіковічила пам'ять про затоплене село, його легенди і прадавні знання. А ще вона оживила її власними фантастичними

ілюстраціями – квітами-орнаментами, які Іванкові нагадували Жар-птицю, а на деяких сторінках підрядковим малюнком був... вовк. Як це могло не тішити хлопця? Він, ще не читаючи, вподобав собі Антоніну і без вагань занурився в дивний світ авторки. Розгорнув наосліп оповідання «Спас» і почав читати.

Спас

Це було тоді, як над Україною, мов круки, кружляли татарські орди, турецькі когорти та всякі інші напасті й насильства. Єдиними оборонцями рідної землі були козаки – святі лицарі волі.

Але як не намагалися, не завжди могли вони встояти проти хижих нападників: гинули старі й малі, а молоді брязкали кайданами в неволі чи ридали в гаремах над потоптаною дівочою честю та згвалтованим коханням.

Зібралися козаки на раду: що діяти, як рятувати люд від пошесті? І мовив слово старий козак Нелинь:

– Я підготую триста молодих козаків. Хай підуть в усі куточки, від села до села, від міста до міста, і навчать молодь нашого втаємниченого вміння – захищатися від напасників.